

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย

สภาพการเมืองของไทยก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

รัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารประเทศก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คือรัฐบาล จอมพลถนอมฯ โดยมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐบาลชุดนี้มีกำเนิดมาจากการรัฐประหารตัวเองเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ซึ่งมีผลทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 สิ้นสุดลงพร้อมกับสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา คณะรัฐประหารซึ่งเรียกตัวเองว่า "คณะปฏิวัติ" ได้ออกกฎหมายโดยใช้วิธีให้ "ประกาศของคณะปฏิวัติ" ฉบับต่าง ๆ เป็นกฎหมายมีค่าเท่ากับพระราชบัญญัติถึง 364 ฉบับ¹ จนกระทั่งถึงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515 จึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีหลักการและแนวทางในการปฏิบัติคล้ายกับรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502² กล่าวคือข้าราชการประจำมีสิทธิเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐบาลหรือสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ในขณะเดียวกัน และนายกรัฐมนตรีมีอำนาจพิเศษตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครอง

¹ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ: บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 144.

²กระมล ทองธรรมชาติ, ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพื่ออักษร, 2518), หน้า 81.

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 กำหนดให้มีสภานิติบัญญัติสภาเดียวเรียกว่า "สภานิติบัญญัติแห่งชาติ" ประกอบด้วยสมาชิก 299 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด และมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วทางฝ่ายรัฐบาลโดยนายรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอให้ทรงแต่งตั้ง ดังนั้นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ได้รับการแต่งตั้งจึงเป็นสมัครพรรคพวกของฝ่ายรัฐบาลเสียเป็นส่วนใหญ่ และทำให้อิทธิพลของฝ่ายบริหารครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติโดยสิ้นเชิง และตามธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ มาตรา 10 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีก็ได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นชุดหนึ่งเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2516 มีคณะกรรมการจำนวน 23 คน โดยมีจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นประธานฯ และแถลงว่าการร่างรัฐธรรมนูญคงใช้เวลา 3 ปีกว่าจึงจะแล้วเสร็จ¹ การร่างรัฐธรรมนูญจึงดำเนินไปอย่างช้า ๆ

การรัฐประหาร 17 พฤศจิกายน 2514 นั้นเป็นแรงผลักดันอันหนึ่งที่ทำให้ขบวนการนิสิตนักศึกษาซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็น "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2513 พัฒนาในด้านกรรณิชนิเวศน์ทางการเมืองมากขึ้น² มีการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองขึ้นเป็นลำดับนับแต่การรณรงค์ให้ใช้ผ้าคิบบเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจไทยในสมัยที่นายธีรยุทธ บุญมีเป็นเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ การจัดสัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่นระหว่างวันที่ 20-26 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 การชุมนุมประท้วงประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ซึ่งเป็นการริกรอนอำนาจตุลาการ การเปิดโปงกรณีลอบล่าสัตว์ในเขต

¹รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 419.

²ชาญวุฒิ วัชรพุกก์, "บทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมือง," ใน รัฐศาสตร์การเมือง, คณะกรรมการจัดทำหนังสือรัฐศาสตร์การเมือง, รวบรวม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิชเชศ, 2518), หน้า 49.

ทุ่งใหญ่ กาญจนบุรี โดยใช้อุปกรณ์ของทางราชการ เช่น เฮลิคอปเตอร์ การชุมนุมประท้วง คำสั่งลงชื่อนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงจำนวน 9 คนฐานออกหนังสือมีข้อความเสียดสีกรณีทุ่งใหญ่และการต่ออายุราชการจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งทางฝ่ายรัฐบาลตอบโต้ฝ่ายนิสิตนักศึกษาด้วยวิธีสั่งปิดมหาวิทยาลัยทุกแห่งในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นผลทำให้นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ หลั่งไหลไปชุมนุมกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจำนวนมากายเป็นประวัติการณ์ การชุมนุมครั้งนี้เป็นที่สนใจของประชาชนเป็นอันมากและเสียงส่วนใหญ่ก็เป็นไปในทางเห็นด้วยและสนับสนุนนิสิตนักศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่าในการชุมนุมครั้งนี้เมื่อมีการกล่าวถึงเรื่องรัฐธรรมนูญขึ้นครั้งใดก็จะได้รับความสนใจเป็นอันมาก การชุมนุมประท้วงโดยการนำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาในครั้งนี้นอกจากจะได้รับผลสำเร็จตามข้อเรียกร้องแล้ว ยังเป็นการสั่นคลอนอำนาจของรัฐบาลและเป็นการให้การเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมและผู้สนใจอีกด้วย ซึ่งเป็นการปลูกเร้าให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองว่าการรวมพลังกันอย่างเหนียวแน่นในการต่อสู้เรียกร้องนั้น จักได้รับชัยชนะในที่สุด¹

การบริหารประเทศโดยรัฐบาล จอมพลถนอมฯ นั้น มิได้สร้างความพอใจแก่ประชาชน ปัญหาเศรษฐกิจอันเกี่ยวกับปากท้องของประชาชนทวีความมากขึ้นทุกทีอย่างชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เมืองไทยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นอู่อาวอู่น้ำแต่กลับต้องเห็นประชาชนยืนเข้าคิวซื้อข้าวสารและน้ำตาล ปัญหาคนว่างงาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลและยอมส่งผลถึงค่านายหน้าของมหาชน และเสถียรภาพของรัฐบาล ระบบราชการตกเป็นเป้าของการโจมตีในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจที่มีจุดมุ่งหมายจำกัดอยู่ แต่เพื่อครองความเป็นใหญ่และคุ้มครองอิทธิพลผลประโยชน์ของพวกตนและบริวารในวงแคบ อะไรก็ตามถ้ามากระทบกระเทือนอำนาจและอภิสิทธิ์ของตน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

แล้ว มักจะเหมารวมว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ¹

สถาบันนิติบัญญัติอันได้แก่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ชุดที่ 1 พ.ศ.2515) นั้น ประกอบด้วยสมาชิกจากกลุ่มอาชีพใหญ่เพียงสองกลุ่มเท่านั้นคือ กลุ่มทหาร กับกลุ่มข้าราชการพลเรือน ทหารเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดคือ 185 คนจากจำนวนสมาชิกสภานิติบัญญัติทั้งสิ้น 299 คน คิดเป็น 61.87 % มีเสียงเกินครึ่งในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รองลงมาได้แก่กลุ่มข้าราชการพลเรือนซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 69 คน คิดเป็น 23.28 % นอกจากนี้ประกอบด้วยกลุ่มอาชีพอื่น ๆ อีก 7 กลุ่ม คือ ตำรวจมีจำนวน 12 คน คิดเป็น 4.01 % กลุ่มครูอาจารย์มีจำนวน 10 คน คิดเป็น 3.34 % นักกฎหมายทนายความมีจำนวน 8 คน คิดเป็น 2.68 % แพทย์ 6 คน คิดเป็น 2.01 % นักธุรกิจ 4 คน คิดเป็น 1.34 % ตุลาการ 3 คน คิดเป็น 1.00 % นักธนาคาร 2 คน คิดเป็น 0.67 % สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติส่วนใหญ่เป็นพรรคพวกของฝ่ายรัฐบาล จึงทำให้ฝ่ายบริหารมีอิทธิพลเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ และใช้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้เป็นฐานอำนาจทางการเมืองและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล ดังนั้นการที่ประชาชนจะหวังว่าสมาชิกสภาจะคอยควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล หรือเป็นปากเสียงแทนประชาชนนั้น จึงเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริง

การวิพากษ์วิจารณ์หรือท้วงติงรัฐบาลจากฝ่ายประชาชนเป็นไปอย่างจำกัด ภาวะเหล่านี้ทำให้ประชาชนรู้สึกอึดอัด แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ที่สนใจปัญหาของประเทศไทยแสดงความคิดเห็นออกมาบ้าง เช่น ในการอภิปรายตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ การเสนอบทความทางหนังสือพิมพ์และวารสาร การจัดตั้งกลุ่มศึกษาปัญหาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น สภาน้ำโคลม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สภากาแฟ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชมรมคนรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹ เสน่ห์ จามริก, "เมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม," ใน ปัญหาและอนาคตของเมืองไทย. กองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, รวบรวม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ฯ, 2519), หน้า 346-347.

การร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญดำเนินไปอย่างช้า ๆ ซึ่งขัดกับความต้องการของนิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ต้องการให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยโดยเร็วที่สุด ดังนั้นจึงมีการเคลื่อนไหวในหมู่นิสิตนักศึกษา อาจารย์และประชาชนที่สนใจต่อการร่างรัฐธรรมนูญ เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ "รัฐธรรมนูญ" 1 ประกอบด้วยข้อเขียนของนักวิชาการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ คำนำของหนังสือเล่มนี้แถลงไว้ว่า "...เพื่อกระตุ้นให้รัฐบาลและประชาชนได้เห็นประโยชน์จากการมีรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางในการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้พระมหากษัตริย์เป็นประมุข..." และเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นวันรพี ทางกลุ่มนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดพิมพ์ "ร่างรัฐธรรมนูญ (ฉบับตัวอย่าง)" ซึ่งทางกลุ่มนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยกร่างขึ้นมาออกเผยแพร่แก่ประชาชน² นอกจากนี้ยังมีการเสนอบทความของนักวิชาการทางด้านหนังสือพิมพ์เพื่อสนับสนุนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ³

ในช่วงแห่งการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญนี้ ได้มีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันขึ้นคือ "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ" ซึ่งประกอบด้วยบุคคลอาชีพต่าง ๆ อาทิ นักการเมือง นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ อาจารย์มหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมาย

¹ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, รัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ยูไนเตคโปรคัทชั่น, 2516).

²นเรศ นโรปรณ, "วิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญฉบับตัวอย่าง," ใน ยุครัฐธรรมนูญ, จรัส รจนาวรรณ และวีระ มุสิกพงศ์, รวบรวม (กรุงเทพมหานคร: สารศึกษากาการพิมพ์, 2516), หน้า 146.

³พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, รวมบทความทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร: พรหม-ประดิษฐ์การพิมพ์, 2519), คำชี้แจง.

เพื่อเรียกร้องให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ ดำเนินการ เร่งรัดให้
การประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด¹

กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เริ่มออกปฏิบัติงานในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2516
โดยมารวมกันที่อนุสาวรีย์ทหารอาสาและนำไปปลิวเรียกร้องให้ประชาชนร่วมกันต่อสู้เพื่อ
สิทธิเสรีภาพออกแจกจ่ายแก่ประชาชนบริเวณตลาดนัดสนามหลวง บางลำพู ประตุนำ
พร้อมทั้งแจกหนังสือ "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1" หนังสือเล่มนี้หน้าปกได้
อัญเชิญพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งมีการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง พ.ศ. 2475 มาลงพิมพ์ภายในเล่มเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองของ
ไทยและการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ปกหลังเป็นรายชื่อกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญจำนวน
100 คน² ในขณะที่กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญกำลังออกปฏิบัติงานนั้น ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจ
จับกุมรวมทั้งสิ้น 11 คนในข้อหาว่าผู้ชุมนุมฯให้มีการชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คน
ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 และต่อมาทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เพิ่มข้อหาความผิดใน
ลักษณะกบฏต่อราชอาณาจักร ตามกฎหมายอาญามาตรา 116³

ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ได้ออกแถลงการณ์คัดค้านการจับกุม และทางฝ่าย
นักศึกษาเริ่มมีปฏิกริยาคัดค้านโดยเริ่มชุมนุมประท้วงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อมาเมื่อ
มีการจับกุมผู้ต้องหาเพิ่มอีก 2 คน การชุมนุมประท้วงของนิสิตนักศึกษาได้ขยายออกไปอย่าง
กว้างขวาง นักเรียนและประชาชนได้เข้าร่วมในการชุมนุมเรียกร้องควย ขอเรียกร้อง

¹ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ขบวนการประชาชนตุลาคม 2516
(กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2517), หน้า 51 - 52.

²กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ, กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (กรุงเทพ-
มหานคร: โรงพิมพ์พิศ, 2516).

³ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ขบวนการประชาชนตุลาคม 2516,
หน้า 48, 54.

ของทางฝ่ายศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา คือ ให้รัฐบาลปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คนโดยไม่มีเงื่อนไข¹ แต่ทางฝ่ายรัฐบาลกลับตอบโต้ด้วยวิธีที่แข็งกร้าวคือใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ควบคุมผู้ต้องหาทั้ง 13 คน จนกว่าจะเสร็จสิ้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การชุมนุมของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนเพื่อคัดค้านอำนาจเผด็จการของรัฐบาล และเรียกร้องให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด นับว่าเป็นการเผชิญหน้าครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด ครั้นต่อมาเมื่อมีการเดินขบวนในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เหตุการณ์ได้ลุกลามจนถึงขั้นเกิดการปะทะกันอย่างรุนแรง ระหว่างฝ่ายเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจกับฝ่ายนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จากเหตุการณ์นี้ทำให้ผู้คนเสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก มติมหาชนเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลทหาร โดยเฉพาะกับจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และ พันเอกณรงค์ กิตติขจร เมื่อเหตุการณ์เข้าขั้นวิกฤต จอมพลถนอม กิตติขจรได้กราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี²

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีได้ปราศรัยต่อประชาชนทางวิทยุและโทรทัศน์ เรียกร้องให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่ความสงบเรียบร้อย และได้สัญญาว่าจะให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยเร็วที่สุดซึ่งคาดว่าจะไม่เกิน 6 เดือน และยืนยันว่าจะปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

² "ประกาศพระบรมราชโองการ เรื่องการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี," ราชกิจจานุเบกษา 90 (15 ตุลาคม 2516).

³ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ขบวนการประชาชนตุลาคม 2516, หน้า 281.

เหตุการณ์ในวันที่ 14 - 15 ตุลาคม พ.ศ.2516 ทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร ต้องลาออกจากราชการและเดินทางออกนอกประเทศพร้อมกับพันเอกณรงค์ กิตติขจรและครอบครัว ซึ่งนับเป็นการสิ้นสุดของยุคถนอม-ประภาส เหตุการณ์ไม่สงบต่าง ๆ ได้คลี่คลายกลับคืนสู่สภาวะปกติเป็นลำดับ

สภาพการเมืองของไทยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเมืองของอภิสิทธิ์ชนไปสู่การเมืองที่เปิดกว้างขึ้นของประชาชน ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น และมุ่งหวังที่จะได้เห็นมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย มีหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

การจัดตั้งรัฐบาลใหม่

วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2516 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ ดังต่อไปนี้¹

1. นายสัญญา ธรรมศักดิ์	เป็นนายกรัฐมนตรี
2. นายสุกิจ นิมมานเหมินท์	เป็นรองนายกรัฐมนตรี
3. พลโทแสวง เสนาณรงค์	เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
4. นายบุญมา วงศ์สวรรค์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
5. นายจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
6. พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
7. หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
8. พลเรือตรีชลี สินธุโสภณ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
9. นายชาญชัย ลีถาวร	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

¹"ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี,"

10. นายกมล วรรณประภา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
11. นายประกอบ หุตะสิงห์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
12. นายอภิ จันทวัฒน์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
13. นายอุคม โปษะกฤษณะ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
14. นายโอสถ โกศิน	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
15. นายอรุณ สรเทศน์	เป็นรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ
16. พลเรือเอกถวิล รายนานนท์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
17. พลเอกสุรกิจ มัยลาภ	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
18. นายเปื้อ สุตายัณฑ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
19. พลตรีวิชาชีชาย ชูณหะวัณ	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
20. พลตำรวจเอกพิชัย กุดละวณิชย์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
21. พลตำรวจเอกประจวบ สุนทรวงกูร	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
22. นายจรัญ สิมบุญเรือง	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
23. นายพวง สุวรรณรัฐ	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
24. พลตำรวจโทชุมพล โลหะชาละ	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
25. นายสมภพ ไทตระกิตย์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม
26. นายบุญสม มาร์ติน	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
27. นายเสมอ พริ้งพวงแก้ว	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
28. นายสะอาด หงษ์ยนต์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

การแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

005175

ในการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งแรก เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่ประชุมมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญชุดใหม่ เพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้เพื่อคณะรัฐมนตรีจะได้นำร่างรัฐธรรมนูญเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไปตามมาตรา 10 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ"

นายสัญญา ชรรณศักดิ์ นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยแถลงถึงการดำเนินการเพื่อให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่า ".....รัฐบาลนี้จะเทิดทูนพระมหากษัตริย์ไว้เป็นที่เคารพสักการะอันสูงยิ่งตลอดไป และจะดำเนินการเพื่อให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นหลักในการบริหารราชการแผ่นดินโดยเร็วที่สุด....."¹

แม้ว่ารัฐบาลจะแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญชุดใหม่ขึ้นแล้วก็ตาม แต่กระบวนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ จากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ คณะรัฐมนตรี และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำหรับสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้นั้น เกิดขึ้นมาจากการแต่งตั้งในสมัยรัฐบาลถนอม-ประภาสภายหลังการรัฐประหาร 17 พฤศจิกายน 2514 ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นฐานอำนาจและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล สภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 299 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นพรรคพวกของฝ่ายรัฐบาลและทหารจากสามเหล่าทัพ กล่าวคือ จากทหาร 185 คน คิดเป็นร้อยละ 61.87 จากพลเรือน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 38.13²

ภาพพจน์ของสภานิติบัญญัติชุดนี้ในสายตาของประชาชนส่วนใหญ่เป็นไปในทางลบ กล่าวคือเห็นว่าสภานี้เป็นเพียงสภาตรายาง (Rubber Stamp Council) ที่คอยยกมือสนับสนุนรัฐบาล ให้การรับรองการกระทำของฝ่ายบริหาร ว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น เป็นมรดกของรัฐบาลเผด็จการที่สร้างขึ้นเพื่อค้ำบัลลังก์ทางการเมืองของ

¹ "คำแถลงนโยบายของนายสัญญา ชรรณศักดิ์ นายกรัฐมนตรีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (25 ตุลาคม 2516)," ราชกิจจานุเบกษา 90 (6 พฤศจิกายน 2516): 3712.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "บทบาทของทหารในการเมืองไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี คำร่างตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา 2475-2520," วารสารสังคมศาสตร์ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2521): 112.

คน และมีความวิตกว่าถ้าให้สถานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้คงอยู่ต่อไปแล้วระบบเผด็จการอาจฟื้นคืนกลับมา และเป็นอุปสรรคขัดขวางในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ดังนั้นจึงมีความเห็นว่า สถานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่นิติบัญญัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งยังมีการเรียกร้องให้สมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกหรือให้รัฐบาลออกพระราชกฤษฎีกายุบสภาเสีย ในระยะแรกของการเรียกร้อง มีสมาชิกบางท่านลาออกแต่มีเพียงจำนวนน้อย การเรียกร้องให้สมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกขยายออกไปทั้งทางหน้าหนังสือพิมพ์ การชุมนุมอภิปราย แดงการณ์ของกลุ่มต่าง ๆ อาทิเช่น ชมรมบัณฑิต¹ ที่เรียกร้องให้สมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกจากตำแหน่งเสีย เพื่อเปิดโอกาสให้รัฐบาลแต่งตั้งสมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติชุดใหม่

วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516 สมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการประชุมปรึกษาหารือเป็นการภายในเพื่อพิจารณาขอเรียกร้องที่ขอให้สมาชิก สถานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกปรากฏว่าไม่มีการลงมติ แต่ให้เขียนเอกสารชื่อของสมาชิกแต่ละคนที่จะพิจารณาเอง

วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2516 มีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ² ประกอบด้วยบุคคลจำนวน 2,347 คนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่เลือกบุคคลที่เหมาะสมจากสมัชชาแห่งชาติจำนวนหนึ่งเป็นสมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้นเมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ ทำให้สมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติยื่นใบลาออกจากสมาชิกภาพมากขึ้นเป็นลำดับคือ วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ประธานและรองประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกและมีสมาชิกลาออกตั้งแต่คนรวมทั้งสิ้น 185 คน วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ลาออกอีก 61 คน วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ลาออกอีก 10 คน³ จนกระทั่งเหลือสมาชิกเพียง 11 คนรัฐบาล

¹ ไทยรัฐ (28 พฤศจิกายน 2516): 3.

² "ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ," ราชกิจจานุเบกษา 90 (10 ธันวาคม 2516): 1-110.

³ รัฐสภาสาร 22 (ธันวาคม 2516): 81.

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ จึงออกพระราชกฤษฎีกายุบสหภาพนิคมอุตสาหกรรมแห่งชาติ¹ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2516 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2517 ซึ่งบัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย" แม้มาตรา 6 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 จะกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสหภาพนิคมอุตสาหกรรมแห่งชาติสิ้นสุดลงได้เมื่อครบวาระ 3 ปี ตายหรือลาออกแต่มิได้มีบทบัญญัติถึงการยุบสภาไว้ก็ตาม ในขณะที่เกี่ยวกันมาตรา 22 ก็บัญญัติว่า "ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งธรรมนูญการปกครองนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย" การตราพระราชกฤษฎีกายุบสหภาพนิคมอุตสาหกรรมแห่งชาติ จึงเป็นการปฏิบัติตามมาตรา 22 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 นั้นเอง

ความเป็นมาของสมัชชาแห่งชาติ

วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2516 มีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติจำนวน 2,347 คนประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ อาชีพ วิชาความรู้ ตลอดจนทัศนคติและแนวความคิดทางการเมืองทุกระดับอย่างกว้างขวาง และให้สมัชชาแห่งชาติประชุมกันเพื่อเลือกบุคคลที่เหมาะสมจากสมาชิกสมัชชาแห่งชาติจำนวนหนึ่ง แล้วนำรายชื่อกราบบังคมทูลพระกรุณา เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลเหล่านั้นเป็นสมาชิกสหภาพนิคมอุตสาหกรรมแห่งชาติต่อไป²

ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ ได้นำความปลื้มปิติยินดีมาสู่ประชาชนเป็นอันมาก และทราบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้น ทำให้ขวัญและกำลังใจของประชาชนดีขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

¹ "พระราชกฤษฎีกายุบสหภาพนิคมอุตสาหกรรมแห่งชาติ," ราชกิจจานุเบกษา 90 (16 ธันวาคม 2516): 16.

² "ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ," ราชกิจจานุเบกษา, : 1.

เกี่ยวกับปัญหาทางข้อกฎหมาย ที่ว่าใช้กฎหมายอะไร จัดตั้งสมัชชาแห่งชาตินั้น เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2516 สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งแก่ประชาชนเรื่องการจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติดังนี้¹

1. ขณะนี้การปกครองของประเทศไทยเป็นไปตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515
2. ก่อนที่จะได้มีการประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติปรากฏว่ามีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกจากตำแหน่งเป็นลำดับติดต่อกันเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุที่จะทำให้ไม่ครบองค์ประชุมของสภานิติบัญญัติที่จะปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามมาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร
3. การแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ตามมาตรา 6 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งทั้งหมด 299 คน ในกรณีเริ่มแรก หรือในกรณียุบสภาหรือแต่งตั้งซ่อมในเมื่อตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติว่างลง เพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามวาระ
4. ในการที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้ จะทรงใช้วิธีการใด ย่อมสุดแล้วแต่พระบรมราชวินิจฉัย
5. สำหรับการแต่งตั้งคราวสำคัญนี้โปรดเกล้าฯ ให้ใช้วิธีการแต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้น ประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ อาชีพ วิชาความรู้ ตลอดจนพรรคชนและแนวความคิดทางการเมืองให้มากและกว้างขวางแล้วมาประชุมกันเลือกบุคคลที่เหมาะสมจากสมัชชาแห่งชาติขึ้นจำนวนหนึ่ง แล้วนำรายชื่อขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลเหล่านั้นเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป
6. สำหรับการนัดหมาย และการจัดการประชุมสมัชชาแห่งชาติโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลจัดการ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งประธาน และ

¹สำนักนายกรัฐมนตรี, "คำสั่งแจ้งเรื่องการจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติ (15 ธันวาคม 2516)," รัฐสภาสาร 7 (ธันวาคม 2516): 85.

รองประธานที่ประชุมขึ้นเป็นอีกส่วนหนึ่ง

7. รัฐบาลได้จัดการสนองพระราชประสงค์ ทั้งนี้โดยเร่งรีบและดำเนินการนัดหมายคึกคอกับสมาชิกแห่งชาติโดยใกล้ชิด พร้อมทั้งวางระเบียบวิธีการออกเสียงเลือกตั้งที่ถูกต้องรวดเร็วซึ่งจะค้ำใจให้สมาชิกแห่งชาติทราบโดยชัดเจนโดยเร็วที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งของเจ้าหน้าที่ทุกกระทรวง ทบวง กรม และสถาบันที่เกี่ยวข้องพร้อมด้วยนิสิตนักศึกษาจำนวนมาก

สมาชิกสมาชิกแห่งชาติ

สมาชิกสมาชิกแห่งชาติมีจำนวนทั้งสิ้น 2,347 คน ประกอบด้วยบุคคลจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หลายกลุ่มหลายระดับ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงขอให้สมาชิกแห่งชาติประกอบด้วยผู้เป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์อาชีพ วิชาความรู้ ตลอดจนทัศนคติ และแนวความคิดให้มากและกว้างขวางที่สุด เพื่อเป็นการวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่องค์กรนิติบัญญัติมาจากการเลือกตั้งของตัวแทนประชาชนจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างกว้างขวางที่สุด¹

เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มอาชีพของสมาชิกสมาชิกแห่งชาติที่ได้รับการแต่งตั้งจำนวน 2,347 คนนี้ สามารถแบ่งตามกลุ่มอาชีพได้เป็น 16 กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสมาชิกแห่งชาติมากที่สุดคือ² กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีจำนวน 416 คน คิด

¹ พุทธรัด ภัทรภาณุภัทร, "รัฐสภาไทย: วิเคราะห์เปรียบเทียบภูมิหลังของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พุทธศักราช 2516 กับสภาพปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2519" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 76.

² สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, รายชื่อสมาชิกสมาชิกแห่งชาติ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2516), หน้า 309.

เป็น 17.72 % ของจำนวนสมาชิกสมาชิกรวมแห่งชาติทั้งหมด รองลงมาได้แก่กลุ่มข้าราชการพลเรือนมีจำนวน 348 คน คิดเป็น 14.87 % กลุ่มครูอาจารย์ มีจำนวน 264 คน คิดเป็น 11.25 % กลุ่มทหารสามเหล่าทัพ มีจำนวน 258 คน คิดเป็น 10.99 % กลุ่มนักธุรกิจ 204 คน คิดเป็น 8.70 % กลุ่มผู้นำท้องถิ่น 184 คน คิดเป็น 7.84 % (เป็นสมาชิกสภาจังหวัด 104 คน คิดเป็น 4.43 % เป็นสมาชิกสภาเทศบาล 80 คน คิดเป็น 3.14 %) กลุ่มเกษตรกรมีจำนวน 138 คน คิดเป็น 5.88 % กลุ่มตำรวจ 90 คน คิดเป็น 3.83 % กลุ่มนักกฎหมาย หนายความ 72 คน คิดเป็น 3.07 % กลุ่มตุลาการ 71 คน คิดเป็น 3.10 % กลุ่มแพทย์ 67 คน คิดเป็น 2.85 % นักหนังสือพิมพ์ 65 คน คิดเป็น 2.77 % กลุ่มนักเขียน ศิลปิน มีจำนวน 61 คน คิดเป็น 2.60 % กลุ่มนักธนาคาร มีจำนวน 44 คน คิดเป็น 1.89 % กลุ่มนักการเมืองมีจำนวน 41 คน คิดเป็น 1.75 % กลุ่มกรรมกรมีจำนวน 24 คน คิดเป็น 1.02 % (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

หลังจากมีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกรวมแห่งชาติแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกรวมแห่งชาติเป็นการร่วมงานระหว่างสำนักราชเลขาธิการ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีและกระทรวงมหาดไทย รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์ดำเนินงาน คือ "ศูนย์ประสานงานสมาชิกรวมแห่งชาติ" ขึ้นโดยมีที่ทำการอยู่ที่ตึกสันติไมตรี สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ประสานงานรับการติดต่อ คอยให้คำแนะนำชี้แจงแก่บรรดาสมาชิกรวมแห่งชาติ และเป็นศูนย์ให้สมาชิกรวมชาติมารายงานตัวเพื่อลงทะเบียน ในวันที่ 16 และ 17 ธันวาคม พ.ศ.2516¹

การประชุมสมาชิกรวมแห่งชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เรียกประชุมสมาชิกรวมแห่งชาติ พ.ศ.2516 ในวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2516 เวลา 09.30 น.

¹ยุวรัตน์ กมลเวช "สมาชิกรวมแห่งชาติ," ท้องถิ่น 12 (ธันวาคม 2516):12.

ตารางที่ 1

แสดงจำนวนสมาชิกสมาชิกรัฐสภาแห่งชาติ จำแนกตามลักษณะอาชีพ

ที่	ลักษณะอาชีพ	จำนวน(คน)	คิดเป็นร้อยละ
1	กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	416	17.72
2	ข้าราชการพลเรือน	348	14.87
3	ครู อาจารย์	264	11.25
4	ทหาร	258	10.99
5	นักธุรกิจ	204	8.70
6	ผู้นำท้องถิ่น	184	7.84
	- สมาชิกสภาจังหวัด	(104)	(4.43)
	- สมาชิกสภาเทศบาล	(80)	(3.41)
7	เกษตรกร	138	5.88
8	ตำรวจ	90	3.83
9	นักกฎหมาย ทนายความ	72	3.10
10	ตุลาการ	71	3.07
11	แพทย์	67	2.85
12	นักหนังสือพิมพ์	65	2.77
13	นักเขียน ศิลปิน	61	2.60
14	นักธนาคาร	44	1.83
15	นักการเมือง	41	1.75
16	กรรมกร	24	1.02
	รวม	2.347	100.00

ที่มา : หนังสือรวบรวมรายชื่อสมาชิกสมาชิกรัฐสภาแห่งชาติ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

๗ สนามราชตฤณย์สมาคม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งให้¹

พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ เป็นประธานที่ประชุม
สมัชชาแห่งชาติ

พระยามานวราชเสวี เป็นรองประธานที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ คนที่ 1

นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ เป็นรองประธานที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ คนที่ 2

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเปิดประชุมสมัชชาแห่งชาติ
เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2516 และทรงมีพระราชดำรัสเปิดประชุมสมัชชาแห่งชาติ
ความว่าขอให้สมาชิกสมัชชาแห่งชาติทำหน้าที่โดยสุจริตยุติธรรม เพื่อได้มาซึ่งสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติอันเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ อาชีพ วิชาการ ตลอดจนทัศนะความคิดเห็น
อันกว้างขวางอย่างแท้จริง เพื่อที่จะทำหน้าที่นิติบัญญัติรวมทั้งพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรซึ่งจะเป็นหลักในการปกครองประเทศต่อไป ทรงมีพระราชหฤทัยว่าสมาชิก
สมัชชาแห่งชาติมีเจตนาที่ต่อบ้านเมือง และมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ทรงมอบหมาย
ให้ร่วมกันเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป²

การเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สมัชชาแห่งชาติได้ประชุมเพื่อลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ณ ราชตฤณย์สมาคม โดยมีนายประสิทธิ์
ศรีสุชาติ เป็นประธานกรรมการควบคุมการนับคะแนน

ในการประชุมสมัชชาแห่งชาติเพื่อเลือกตั้ง สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้

¹ "ประกาศเรียกประชุมสมัชชาแห่งชาติ พ.ศ. 2516 แต่งตั้งประธานและรอง
ประธานที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ," ราชกิจจานุเบกษา 90 (16 ธันวาคม
2516).

² สยามรัฐ (18 ธันวาคม 2516): 1, 16.

ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่า 1,400 คนจึงจะถือว่าครบองค์ประชุม และมีข้อห้ามในการแสดงความคิดเห็นอภิปราย หรือหาเสียงในบริเวณที่ประชุมโดยเด็ดขาด และห้ามมิให้มีการคัดค้านการนับคะแนน สมาชิกสภาแห่งชาติแต่ละคนมีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาธิบดีบัญญัติได้คนละ 100 คน และจะลงคะแนนเสียงเกิน 100 คนไม่ได้ แต่จะเลือกต่ำกว่า 100 คนได้¹

ในวันประชุมเพื่อเลือกตั้ง มีสมาชิกลงคะแนนเสียงทั้งสิ้น 2,269 คน² จากจำนวนสมาชิกสภาแห่งชาติที่ไปลงทะเบียนทั้งหมด 2,291 คน คิดเป็น 99.04 % เริ่มลงคะแนนตั้งแต่เวลา 10.15 น. ของวันที่ 19 ธันวาคม 2516 และนับคะแนนเสร็จเรียบร้อย เมื่อเวลา 06.30 น. ของวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ประธานกรรมการนับคะแนนได้เสนอผลการนับคะแนนต่อประธานสภาแห่งชาติ เพื่อทรงรายงานผลการนับคะแนนต่อนายกรัฐมนตรี และเพื่อนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลต่อไป³

สมาชิกสภาธิบดีบัญญัติแห่งชาติ

สมาชิกสภาธิบดีบัญญัติแห่งชาติ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจำนวน 299 คน⁴ ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มอาชีพทุกอาชีพในจำนวน 16 อาชีพของสมาชิกสภาแห่งชาติ กลุ่มอาชีพที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาธิบดีบัญญัติแห่งชาติชุดนี้มากที่สุด คือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน มีจำนวน 101 คน คิดเป็น 33.78 % ของจำนวนสมาชิกสภา-

¹ไทยรัฐ (17 ธันวาคม 2516): 16.

²ไทยรัฐ (21 ธันวาคม 2516): 3.

³ประเสริฐ บัณฑิตสุขคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475 - 2517) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ช.ชุมนุมช่าง, 2517), หน้า 1125.

⁴"ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาธิบดีบัญญัติแห่งชาติ," ราชกิจจานุเบกษา 90 (24 ธันวาคม 2516): 1-18.

นิติบัญญัติแห่งชาติ รองลงมาคือ กลุ่มครู อาจารย์ มีจำนวน 40 คน คิดเป็น 13.36 %
 กลุ่มทหาร มีจำนวน 25 คน คิดเป็น 8.36 % กลุ่มนักธุรกิจมีจำนวน 24 คน คิดเป็น
 8.02 % นักกฎหมาย นายควมมีจำนวน 16 คน คิดเป็น 5.36 % กลุ่มตำรวจ มี
 จำนวน 15 คน คิดเป็น 5.02 % กลุ่มนักธนาคาร มีจำนวน 12 คน คิดเป็น 4.01 %
 กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตุลาการ แพทย์ มีจำนวนเท่ากัน คือ 11 คน คิดเป็น 3.68 %
 กลุ่มนักการเมือง มีจำนวน 10 คน คิดเป็น 3.34 % กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ มีจำนวน 9 คน
 คิดเป็น 3.02 % กลุ่มผู้นำท้องถิ่น มีจำนวน 8 คน คิดเป็น 2.68 % กลุ่มเกษตรกร มี
 จำนวน 3 คน คิดเป็น 1.00 % กลุ่มนักเขียน ศิลปิน มีจำนวน 2 คน คิดเป็น 0.67 %
 กลุ่มเกษตรกร มีจำนวน 1 คน คิดเป็น 0.34 % (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

ข้อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ จำนวนสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ ซึ่งเป็น
 ทหารนั้น ลดน้อยลงเป็นอันมาก เมื่อเปรียบเทียบกับสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดแรก มีทหาร
 ถึงร้อยละ 61.87 พลเรือนเพียงร้อยละ 38.13 แต่ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งมาจาก
 การเลือกตั้งของสมาชิกสภาแห่งชาติ มีทหารเพียงร้อยละ 8.36 ในขณะที่พลเรือนมี
 ถึง 91.64 (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

สาเหตุที่ทำให้บทบาทและฐานะทางอำนาจของทหารในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
 ชุดนี้ ตกต่ำลงเป็นอันมาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516
 นั้น มติมหาชนต่อต้านการเข้ามาบีบบังคับทางการเมืองของทหาร สถาบันทหารตกเป็น
 เป้าของการคัดค้านโจมตีว่าเป็นสถาบันที่ค้าชู้เผด็จการ ฐานะและเกียรติภูมิของทหาร
 จึงตกต่ำลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติการเมืองไทย¹

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "บทบาทของทหารในการเมืองไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี
 การดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา 2475-2520," วารสารสังคมศาสตร์, ๖: 11.

ตารางที่ 2

แสดงเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกสภาแห่งชาติ
และจำนวนสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จำแนกตามลักษณะอาชีพ

ที่	ลักษณะอาชีพ	สภาแห่งชาติ		สภานิติบัญญัติแห่งชาติ	
		จำนวน(คน)	คิดเป็นร้อยละ	จำนวน(คน)	คิดเป็นร้อยละ
1	กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน	416	17.72	11	3.68
2	ข้าราชการพลเรือน	348	14.87	101	33.78
3	ครู-อาจารย์	264	11.25	40	13.36
4	ทหาร	258	10.99	25	8.36
5	นักธุรกิจ	204	8.70	24	8.02
6	ผู้นำท้องถิ่น	184	7.84	8	2.68
	-สมาชิกสภาจังหวัด	(104)	(4.43)	(1)	(0.34)
	-สมาชิกสภาเทศบาล	(80)	(3.41)	(7)	(2.34)
7	เกษตรกร	138	5.88	3	1.00
8	ตำรวจ	90	3.83	15	5.02
9	นักกฎหมาย ทนายความ	72	3.10	16	5.36
10	ตุลาการ	71	3.07	11	3.68
11	แพทย์	67	2.85	11	3.68
12	นักหนังสือพิมพ์	65	2.77	9	3.02
13	นักเขียน-ศิลปิน	61	2.60	2	0.67
14	นักธนาคาร	44	1.87	12	4.01
15	นักการเมือง	41	1.75	10	3.34
16	กรรมกร	24	1.02	1	0.34
	รวม	2,347	100.00	299	100.00

ที่มา: ประกาศแต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 90 ตอนที่ 171 (24 ธันวาคม 2516): 1-18 และหนังสือรวบรวมรายชื่อสมาชิกสภาแห่งชาติ, สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2516.

ตารางที่ 3

จำนวนสมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1 (2515)

และสมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 (2516)

สมาชิกสภา	ชุดที่ 1 (พ.ศ.2515)		ชุดที่ 2 (พ.ศ.2516)	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
พลเรือน	114	38.13	274	91.64
ทหาร	185	61.87	25	8.36
- ทหารบก	(133)	(44.48)	(19)	(6.35)
- ทหารเรือ	(29)	(9.70)	(3)	(1.00)
- ทหารอากาศ	(23)	(7.69)	(3)	(1.00)
	299	100.00	299	100.00

ที่มา : ประวัติสมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1 และชุดที่ 2 สำนักงาน
เลขาธิการรัฐสภา

ในพิธีเปิดประชุมสถานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเปิดประชุมสถานิติบัญญัติแห่งชาติ และทรงมีพระราชดำรัสเปิดประชุมสถานิติบัญญัติแห่งชาติ มีใจความว่า¹

¹"พระราชดำรัสในพิธีเปิดประชุมสถานิติบัญญัติแห่งชาติ (28 ธันวาคม 2516)," รัฐสภาสาร 2 (มกราคม 2517): 104.

สถานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ ถึงแม้ว่าโดยนิตินัยแล้วจะเป็นสภาที่แต่งตั้ง แต่ก็ได้แต่งตั้งมาจากบุคคลที่สมาชิกรัฐสภาแห่งชาติได้คัดเลือกแล้วว่าเป็นผู้ที่สมควรจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเลือกนั้นได้ทำให้สภามีสมาชิกที่มาจากคนหลายกลุ่ม หลายอาชีพ ซึ่งตามปกติอยู่ทางไกลกัน แต่ได้มารวมประชุมกันในสถานิติบัญญัตินี้ เพื่อแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน แล้วร่วมกันตัดสินใจในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองที่รักของเราต่อไป ตามเจตนารมณ์แห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทรงมีความหวังว่าบุคคลที่เป็นสมาชิกสถานิติบัญญัติแห่งชาติจะได้รวมกันปรึกษาเจตนารมณ์ไว้ให้เป็นรากฐานแห่งการปกครอง ซึ่งประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ ในเวลาข้างหน้า ภารกิจที่สถานิติบัญญัติจะต้องรับต่อไปนั้น นับว่าเป็นภารกิจอันหนัก เพราะนอกจากจะต้องพิจารณาาร่างกฎหมายสำคัญต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะได้เสนอขึ้นมา ในยามที่ประเทศต้องตกอยู่ในภาวะแห่งความผันผวนในทางเศรษฐกิจและในทางการเมืองนี้แล้ว ยังจะต้องเป็นผู้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร อันจักเป็นหลักในการปกครองประเทศด้วยความเป็นธรรม ควบคู่กันดีและด้วยความก้าวหน้าต่อไป ทรงมีพระราชหฤทัยว่า เมื่อใดที่ระบอบการปกครองอันหนักแน่นแล้ว ก็คงจะได้ปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม และด้วยความรอบคอบถี่ถ้วน ให้กิจการงานทุกอย่างสัมฤทธิ์ผลอันสมบูรณ์ เพื่อความมั่นคงของบ้านเมือง และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งปวง

สถานิติบัญญัติแห่งชาติ เปิดประชุมเป็นครั้งแรก เมื่อเวลา 14.00 น. ของวันศุกร์ที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2516 นายประสิทธิ์ ศรีสุชาติ เลขาธิการได้เชิญ พระมณูเวทย์วิมลนาท สมาชิกวุฒิสภาที่สุกที่สุดที่มาประชุมขึ้นเป็นประธานชั่วคราว

ประธานชั่วคราวได้เสนอให้ที่ประชุมเลือกประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ในการเลือกตั้งประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งนี้ มีผู้ได้รับการเสนอชื่อเข้าแข่งขัน 3 คน คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช พลตรี ศิริ ศิริโยชิน และนายจิตติ ติงศรัทีย ผลการลงคะแนนปรากฏว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ 120 คะแนน พลตรี ศิริ ศิริโยชิน ได้ 107 คะแนน และนายจิตติ ติงศรัทีย ได้ 47 คะแนน เป็นอันว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้รับเลือกเป็น ประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ต่อจากนั้นเป็นการประชุมเลือกรองประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งที่ประชุมมีมติให้มีรองประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติ 2 คน และได้ลงมติเลือก พลเอกสาร์ฉาย แพทย์กุล เป็นรองประธานสถานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่ 1 และ

นายประภาศน์ อวยชัย เป็นรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติคนที่ 2 ตามลำดับ¹

หลังจากได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว ม.ร.ว.-
 กีกฤทธิ ปราโมช ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวว่าจะดำเนินการให้มีการปรับปรุงโครงสร้าง
 ของหน่วยงานรัฐสภาเสียใหม่ โดยเฉพาะสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาซึ่งเป็นข้าราชการ
 ประจำ โดยจะติดต่อกับทางรัฐบาลให้ออกพระราชกฤษฎีกา แก้อำนาจสำนักงานเลขาธิการ
 รัฐสภาให้เป็นอุปกรณที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือให้สมาชิกสภาผู้แทนสามารถปฏิบัติงาน
 ได้เต็มที่ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาควรจะต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำคอยช่วยเหลือแนะนำ
 สมาชิกสภาผู้แทน ในลักษณะเป็นผู้ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำ²

สภาพการณ์ทางการเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนมีความ
 คื่นคว้าวางการเมืองมากขึ้น มีความมุ่งหวังที่จะได้เห็นมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เป็น
 ประชาธิปไตยและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่าจะได้รับการคุ้มครอง
 จากการศึกษาที่ประชาชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการต่อสู้เรียกร้องของขบวนการนักเรียน นิสิต
 นักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงอำนาจ
 ของการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพลังทางการเมือง เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองให้บรรลุตามเป้า
 หมาย เกิดความสำนึกทางการเมือง กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตนเชื่อมั่นและ
 เห็นด้วย มีการจัดตั้งกลุ่มพลังทางการเมืองและกลุ่มอาชีพเพิ่มมากขึ้น เช่นกลุ่มประชาชน
 คเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช) สหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพประชาชน ศูนย์พิทักษ์สิทธิครู ฯ
 สหพันธ์นักศึกษาเสรีฯ ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาและกลุ่มอาชีพต่างๆ มีการเดินขบวน
 เรียกร้อง การประท้วงนัดหยุดงาน การเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรม การแสดง

¹สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
 ชุดที่ 2 ครั้งที่ 1 วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2516, กองประชุม.

²ไทยรัฐ (29 ธันวาคม 2516) 5-6.

ออกของกลุ่มพลังทางการเมืองและกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและรัฐบาล

ในช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 บรรยากาศทางการเมืองเป็นไปอย่างเสรีประชาชนมีความตื่นตัวในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และสื่อมวลชนก็มีเสรีภาพในการนำเสนอเรื่องราวข่าวสารต่างๆ อย่างกว้างขวาง กลุ่มนักเรียนนิสิต นักศึกษาและอาจารย์เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมาก เช่น การจัดทำโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีบทบาทและอิทธิพลมาก นักเรียนนิสิต นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ต่างๆ มีการจัดตั้งองค์กร เช่น สภานักเรียน สภานักศึกษา องค์กรนักศึกษฯ และกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในสถาบันการศึกษา

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ชุดที่ 2 พ.ศ.2516) ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกแห่งชาตินั้น สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากกลุ่มอาชีพ สาขาวิชาชีพ ตลอดจนทัศนคติความคิดเห็นทางการเมืองและเป็นตัวแทนของท้องถิ่นอย่างกว้างขวางซึ่งยังไม่เคยปรากฏมาก่อนในสภานิติบัญญัติชุดก่อนๆ สมาชิกทุกคนมีอิสระ ปลอดจากการครอบงำของฝ่ายบริหารทำให้สมาชิกแต่ละคนแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่¹

---

¹สมพร ไซ้บางยาง , "สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ.2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) หน้า 200.